

Рассматриваются теоретико-философские аспекты документо-информационного обеспечения управления на основе концепции самоорганизации в пределах коммуникативной модели общества и «этики дискурса», указывается целесообразность использования модели механизма самоорганизации по повышению эффективности управления, с учетом фрактального характера его документо-информационного обеспечения.

Ключевые слова: документо-информационное обеспечение управления, самоорганизация, «этика дискурса», модель механизма самоорганизации, фрактальный характер процессов.

Theoretical and philosophical aspects of document-information management software based on the concept of self-organization within the communicative model of society and "discourse ethics" and indicate the feasibility of using self-organization model mechanism to improve management efficiency, given the fractal nature of its document-information provision.

Keywords: document-information security management, self-organization, «discourse ethics», model of the mechanism of self-organization, fractal nature of the process.

УДК 1:342.7(477)

Г.П. Корнієнко

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному українському філософсько-правовому дискурсі поняття прав людини стало надзвичайно широко використовуваним. Сучасні українські дослідники висувують ряд різних точок зору на природу прав людини і висувують ряд концепцій, що обґрунтовують права людини. У тезах піднімаються проблеми класифікації прав людини, ролі суспільно-політичних інститутів, юридичних норм та громадянського суспільства у забезпеченні їх реалізації. Доводиться позиція, що інститут прав людини, як соціальний фундамент гуманізму, завжди буде залишатися одним з найвищих моральних ідеалів.

***Ключові слова:** філософсько-правовий дискурс, поняття прав людини, права людини.*

Для сучасного українського наукового, громадсько-політичного та медійного дискурсу поняття прав людини стало надзвичайно широковживаним у найрізноманітніших поєднаннях, смислових межах, мовленнєвих конотаціях та комунікативних аспектах.

Попри значну кількість вітчизняних досліджень на цю тему у багатьох галузях наукового знання (у тому числі, й міждисциплінарних) та відповідно методологічних підходів та точок зору, на статус однієї з найбільш конвенціональних дефініцій може претендувати, на нашу думку, та, яку приводять П. М. Рабінович і М. І. Хавронюк, а услід за ними - А.М. Колодій і А. Ю. Олійник: «Певні можливості людини, котрі необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей» [2, с. 6].

Класифікація прав людини має важливе значення як для їх наукового дослідження, так і для їх нормативно-правового регулювання на різних рівнях.

Відомий український дослідник П. М. Рабінович пропонує поділяти права людини за характером потреб, які вони забезпечують. Відповідно до вказаного критерію він виділяє фізичні (життєві), особистісні, культурні (гуманітарні), економічні та політичні права людини. Він вважає, що не слід виділяти як окрему групу соціальні права, що їх традиційно включають у ряд «соціальних, економічних та культурних прав» згідно з відповідним Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права.

Як зазначає П. М. Рабінович, «всі права людини є соціальними як за змістом, так і за способами їх здійснення, оскільки вони обумовлені соціумом, суспільством. З цієї точки зору несоціальних прав людини (особи) взагалі існувати не може» [3, с. 19].

З останнім твердженням не згодна М. Антонович, яка допускає, що доцільно виділяти соціальні права як окрему групу прав людини, розуміючи під ними можливості, необхідні людині для соціального захисту, соціального страхування, охорони здоров'я, освіти тощо, та вимоги людини до держави щодо забезпечення цих потреб.

На нашу думку, між цими двома позиціями щодо можливості виділення соціальних прав в окрему групу (П. М. Рабіновича і М.

Антонович) немає принципової суперечності, так як у даному разі П. М. Рабинович тлумачить поняття соціальності у більш широкому сенсі, як пов'язане з будь-якими суспільними проявами, у той час як М. Антонович - у вузькому та конкретнішому, як таку, що має місце у традиційній сфері застосування власне соціальної політики.

Одним із критеріїв, що використовуються для класифікації прав людини, може бути також ознака ресурсів, необхідних для їх здійснення. Виходячи із неї, П. М. Рабинович виділяє дві групи прав людини:

1) такі права, для здійснення яких у суспільстві, в державі вже існують необхідні загальносоціальні умови й засоби, або ж здійснення котрих не вимагає відчутних матеріальних витрат з боку громадянина і для здійснення яких можна встановити реальні юридичні гарантії їхнього функціонування, охорони й захисту. До цієї групи найчастіше належать права особистісні («громадянські») і політичні;

2) права людини, здійснення яких вимагає тих або інших соціальних витрат, насамперед матеріальних – речових, фінансових тощо. Це, звичайно, права життєві (вітальні), економічні, культурні. Якщо у розпорядженні суспільства, держави існують засоби, необхідні для забезпечення реальності здійснення цих прав, вони можуть набути статусу повноцінних суб'єктивних юридичних норм [4, с. 17].

З точки зору В. В. Кравченка, класифікація основних прав і свобод людини і громадянина може здійснюватися

- 1) за генезою - на природні (природжені) та похідні від них;
- 2) за видом суб'єкта - на індивідуальні та колективні;
- 3) за ступенем їх абсолютизації - на такі, що підлягають обмеженню, і такі, що не підлягають законодавчому обмеженню;
- 4) за характером утворення - на основні та додаткові. Найбільш поширеним в юридичній літературі критерієм класифікації прав і свобод людини і громадянина, зазначає В. В. Кравченко, є їхній зміст.

Звичайно, за змістом вони поділяються на три групи: особисті або громадянські права і свободи; політичні права і свободи; економічні, екологічні, соціальні та культурні права і свободи.

Особисті права і свободи розглядаються у правовій теорії та практиці як свобода людини приймати рішення незалежно від держави. Духовна і фізична свобода людини від державного контролю історично сформувалася раніше від інших прав і свобод, а їхньою особливістю є

те, що вони за суттю є природними правами людини і не пов'язані з належністю людини до громадянства України. Більшість із особистих прав і свобод мають абсолютний характер, тобто є не лише невід'ємними, а й такими, що не можуть бути обмежені» [1, 144].

Надзвичайно дискусійним (як у глобальному науковому співтоваристві, так і у вітчизняному) завжди було й залишається питання про співвідношення універсальних закономірностей та національної специфіки щодо конкретних внутрішньодержавних моделей законодавчого унормування прав людини. Відповідно до основних шляхів розв'язання цієї проблеми у національних правових системах, Н. Г. Шукліна виділяє чотири узагальнені концепції:

1. Ліберальна концепція виходить з того, що кожна людина від моменту народження наділена невід'ємними правами. Обмеження цих прав можливе тільки у виняткових випадках у зв'язку із забезпеченням охорони суспільного ладу, правопорядку та ін.

2. Колективістський підхід до розв'язання проблеми прав людини надає пріоритету не особистості, а колективу (суспільствам, класу тощо). За такого підходу головними є соціально-економічні права, розрізняють права громадян і права трудящих, у конституціях дають широкий перелік обов'язків громадян (у Конституції УРСР 1978 р. їх було 11).

3. Підхід до правового статусу особи, пов'язаний з класичним мусульманським правом, у якому статус особи визначають за шаріатом. Акцент переносять не на права, а на обов'язки перед Аллахом.

4. Особливий підхід до правового статусу особи, який склався у звичаєвому праві деяких країн Тропічної Африки, Океанії та Латинської Америки, де людину розглядають як невід'ємну клітину племені, її права не можуть реалізовуватись окремо від племені [5, с. 199-200].

Якщо використати дане концептуальне узагальнення до сучасної ситуації з реалізацією та забезпеченням умов для неї в Україні, то, на наш погляд, слід зауважити, що на вітчизняних теренах реалізується переважно ліберальна концепція, але при цьому зберігаються досить сильні негативні впливи колективістського підходу.

Останні суттєво проявляються як у соціально-психологічному аспекті, так і в усталених соціальних практиках та навіть у діяльності представників органів державної влади.

Тому, у сучасному українському науковому, громадсько-політичному та медійному дискурсі поняття прав людини стало надзвичайно широковживаним у найрізноманітніших поєднаннях, смислових межах, мовленнєвих конотаціях та комунікативних аспектах. Попри значну кількість вітчизняних досліджень на цю тему у багатьох галузях наукового знання (у тому числі й міждисциплінарних) та відповідно – різних методологічних підходів та точок зору, у науковому співтоваристві складаються й певні конвенціональні позиції, зокрема, стосовно сутності та природи прав людини, їх класифікації, ролі суспільно-політичних інститутів, юридичних норм та громадянського суспільства у забезпеченні їх реалізації, що створює передумови для практичного втілення розробок вітчизняних науковців. Ними доведено, що інститут прав людини, як соціальний фундамент гуманізму, завжди залишатиметься одним із найвищих моральних ідеалів, до втілення якого мають поступово, але цілеспрямовано наближатися усі демократичні держави, з Україною включно, та все людство у цілому.

Список використаних джерел

1. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник.-Вид. 3-тє, виправл. Та доповн.- К.: Атіка, 2004. - 512 с.
2. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб./ А.М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 332 с.
3. Рабінович П. Основні права людини: Поняття, класифікації, тенденції / П. Рабінович // Український часопис прав людини. – 1995. - № 1. – С. 15 - 25.
4. Рабінович П. Проблеми юридичного забезпечення прав людини / П. Рабінович // Український часопис прав людини. – 1995. - № 2. – С. 16 - 18.
5. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України: Навч. посібник / О.В. Совгиря, Н.Г. Шукліна. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 632 с.

В современном украинском философско-правовом дискурсе понятие прав человека стало чрезвычайно широко используемым. Современные украинские исследователи выдвигают ряд различных точек зрения на природу прав человека и выдвигают ряд концепций

обосновывающих права человека. В тезисах поднимаются проблемы классификации прав человека, роли общественно-политических институтов, юридических норм и гражданского общества в обеспечении их реализации. Доказывается позиция, что институт прав человека, как социальный фундамент гуманизма, всегда будет оставаться одним из самых высоких нравственных идеалов.

Ключевые слова: философско-правовой дискурс, понятие прав человека, права человека.

In contemporary Ukrainian philosophical- lawful diskurse the concept of the rights of man became extremely widely utilized. Contemporary Ukrainian researchers advance a number of different points of view to nature of the rights of man and advance a number of the concepts of those basing the rights of man. In the theses the problems of the classification of the rights of man, role of social and political institutes, juridical standards and civic community in the guarantee of their realization rise. Position proves, that the institute of the rights of man as the social foundation of humanism, will always remain one of the highest moral ideals.

Keywords: philosophical diskurs, concept of the rights of man, right of man.